

ዳኞች- መዓዛ አሸናፊ
ሰለሞን አረዳ
ተክሊት ይመስል
ተፈሪ ገብሩ (ዶ/ር)
ቀነአ ቂጣታ
ተሾመ ሽፈራው
ፀሃይ መንክር

አመልካቾች - 1ኛ. ወ/ሮ ሶፊያ መሐመድ
2ኛ. አቶ አህመድ መሐመድ
3ኛ. ወ/ሮ ዘብይዳ መሐመድ
ተጠሪ - አቶ እንድሪስ ጋሹ

መዝገቡን መርምረን ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቤት ሽያጭ ውልን መሠረት ያደረገ ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው ተጠሪ በፌዴራሉ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በአመልካቾች ላይ ባቀረቡት ክስ ነው።

1. ተጠሪ ያቀረቡት ክስ ይዘት፡- ከሚኞች ሐጂ መሐመድ ሰይድ እና ወ/ሮ ፋጡማ መሐመድ (የአሁን አመልካቾች ወላጆች) ጋር ሚያዝያ 21 ቀን 1974 ዓ.ም በተፃፈ የቤት ሽያጭ ውል በቀድሞው ወረዳ 24 ቀበሌ 09 የቤ/ቁጥር 312 የሆነ ቤት በብር 20,000.00 (ሃያ ሺህ) ገዝተው በውሉ መሰረት ባለመፈፀሙ ምክንያት ስም እንዲዛወርላቸው በተዋዋዩ ላይ ነሃሴ 23/1983 ዓ.ም ክስ መስርተው በክልል 14 መስተዳደር ወረዳ 24 ፍርድ ቤት በትዕዛዝ መ/ቁ 742/83 ታህሳስ 25/1986 ዓ.ም ስም እንዲዛወር ውሳኔ ተሰጥቷል፤ ይህን ውሳኔ ለማስፈፀም በቀድሞ ተከላኞች ወራሾች (የአሁን አመልካቾች) ላይ አቤቱታ አቅርበው በፍ/ብ/መ/ቁ 1422 በ15/03/97 ዓ.ም በተሰጠ ትዕዛዝ ሊፈጸም የማይችል ውሳኔ ነው ተብሎ መዝገቡ መዘጋቷል፤ ስለሆነም ተከላኞች የሻጮች ወራሾች ስለሆኑ ቤቱን እና ለስም ማዛወር የሚጠቅሙ የቤቱን ሰነዶች እንዲያስረክቡኝ ይወሰንልኝ በማለት ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው።
2. አመልካቾች ለክሱ ባቀረቡት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ጉዳዩ ከዚህ በፊት ውሳኔ ያገኘ በመሆኑ ክሱ በድጋሚ የቀረበ ነው ተብሎ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ 5 መሰረት

ውድቅ እንዲደረግ፤ ውሉን መሰረት በማድረግ በሚሾች ላይ መስርተውት በነበረው ክስ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ 217(3) እና 218 ሁሉንም ጥያቄ አጣምረው ሊያቀርቡ ይገባ ነበር፤ እንዲሁም ጉዳዩ በፍ/ብ/ሀ/ቁ 1845 መሰረት በ10 ዓመት ይርጋ እና በፍ/ብ/ሀ/ቁ 2892(3) መሰረት በአንድ ዓመት ይርጋ የታገደ ነው እንዲባል ጠይቀዋል። በፍሬ ጉዳዩም በሰጡት መልስ በአዋጅ ቁጥር 47/1967 አንቀጽ 12(1) ላይ በግልጽ እንደሰፈረው የከተማ ቤት በሽያጭ የሚተላለፍ ከሆነ መንግስት የግዥ ቀዳሚነት መብት አለው፤ ይህም በመሆኑ በ1974 ዓ.ም የሚደረግ የቤት ሽያጭ ፍጹም አልነበረም፤ ከሳሽ ውልን አደረኩ ባሉበት ጊዜ አውራሻችን በሚኒስቴሩ የፀደቀ ንብረት የላቸውም፤ በዚህም መሰረት የተከሳሾች አውራሽ ንብረቱን ለማስተላለፍ መብት አልነበራቸውም፤ ስለሆነም ውሉ ሐሰተኛ ወይም ህገወጥ ነው፤ በአጠቃላይ የቀረበው ክስ በህጉ አግባብ ተቀባይነት የለውም ተብሎ ውድቅ ይሁንልን በማለት ተከራክረዋል።

3. ጉዳዩ በዚህ መልኩ የቀረበለት የሥር ፍርድ ቤት በአመልካቾች የቀረበውን የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ እና ዝርዝር ክርክር ውድቅ በማድረግ ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን ቤት እና ሰነዶችን እንዲያስረክቡ ወስኗል። አመልካቾች መቃወሚያዎቹ መታለፋቸውን እና በፍሬ ጉዳዩ የተሰጠውን ውሳኔ በመቃወም ጉዳዩን በይግባኝ ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርበው ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት የግራ ቀኝን ክርክር ከሰማ በኋላ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎችን በተመለከተ የሥር ፍርድ ቤት ያሳለፈው ውሳኔ ተገቢ መሆኑን፤ ነገር ግን ፍሬ ጉዳዩ ባግባቡ ተጣርቶ አለመወሰኑን በመጥቀስ በድጋሚ አጣርቶ እንዲወስን ወደ ስር ፍርድ ቤት ጉዳዩን መልሷል።
4. በዚህ መልኩ የተመለሰለት የሥር ፍርድ ቤት ማስረጃዎችን ተመልክቶ የቀደመ ውሳኔውን በድጋሚ አሳልፏል።
5. ይህ ውሳኔ ከተሰጠ በኋላ አመልካቾች መቃወሚያዎቹ የታለፉት አላግባብ መሆኑን እና በፍሬ ጉዳዩ የተሰጠውን ውሳኔ በመቃወም ይግባኝ ለከፍተኛው ፍርድ ቤት አቅርበዋል። ፍርድ ቤቱም መቃወሚያዎችን በተመለከተ አስቀድሞ ውሳኔ የሰጠባቸው በመሆኑ በጊዜው ይግባኝ ለጠቅላይ ፍርድ ቤት ሊጠይቁባቸው ይገባ እንደነበር፤ በፍሬ ጉዳዩ ተጣርቶ የተሰጠው ውሳኔም ግድፈት እንደሌለበት ወስኗል።

6. የሰበር አቤቱታው የቀረበው ይህን በመቃወም ነው። አመልካቾች ህዳር 8/2008 ዓ.ም በተፃፈ የሰበር ማመልከቻ መቃወሚያዎቹ በመታለፋቸውም ሆነ በፍሬ ጉዳዩ ተፈፀሙ የሚሏቸውን የህግ ስህተቶች ዘርዘረው አቅርቦል።
7. አቤቱታው በሰበር አጣሪ ችሎት ተመርምሮ አከራካሪው ቤት በአመልካቾች እጅ ስለመኖሩ ባልተካደበት የቤት ሽያጭ ገንዘቡም አልተከፈለም ተብሎ ቀደም ሲል በመ/ቁ 742/83 በተሰጠ ፍርድ ላይ በተመለከተበት እና በአፈፃፀም መዝገብ ቁጥር 1422 ስመሃብት ይዛወር ተብሎ የተሰጠው ውሳኔ ሊፈፀም የማይችል ነው ተብሎ አፈፃፀሙ በተዘጋበት የስር ፍርድ ቤቶች ክስን ዳግም በ2004 ዓ.ም በተከፈተ መዝገብ አስተናግደው የቤት ሽያጭ ውሉ ህጋዊ ስለሆነ አመልካቾች ቤቱን እና ኦሪጅናል ካርታውን ለተጠሪ ያስረክቡ በማለት የመወሰናቸውን አግባብነት ለመመርመር ሲባል አቤቱታው ለሰበር ችሎት እንዲቀርብ እና ተጠሪ መልስ እንዲሰጡበት ተደርጓል።
8. ተጠሪ በሰጡት መልስ በቅድሚያ የሰበር አቤቱታውን አቀራረብ በተመለከተ መቃወሚያዎችን አቅርቦል። የመቃወሚያው ይዘት አመልካቾች ለሰበር አቤቱታ መነሻ ያደረጉት ቀደም ሲል የከፍተኛው ፍርድ ቤት በመ/ቁ 126113 በ26/06/2005 ዓ.ም ክርክር አድርጎ ውሳኔ የሰጠባቸው ነጥቦች ላይ ማለትም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 5 መሰረት የቀረበውን መቃወሚያ፣ የይርጋ ክርክሩን፣ የሽያጩን ገንዘብ ክፍያ እንዲሁም በህግ የታወቀ መብት እና የሥም ዝውውር ጥያቄን በተመለከተ ያቀረቡት የሰበር አቤቱታ ስለሆነ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህጉ አግባብ በወቅቱ ይግባኝ አልተባለበትም (የሰበር አቤቱታ አልቀረበበትም) ተብሎ ውድቅ እንዲደረግ ጠይቀዋል። ይህ ከታለፈም በጉዳዩ ላይ ፍርድ የተሰጠው በመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁ 23018 በ22/09/04 ዓ.ም እና በከፍተኛው ፍርድ ቤት በ26/06/2005 ስለሆነ አቤቱታ የማቅረቢያ ጊዜ ያለፈበት ነው ተብሎ ውድቅ እንዲደረግ ብለዋል። በፍሬ ጉዳዩም ዝርዝር መልሳቸውንም አቅርቦል።
9. አመልካቾች ባቀረቡት የመልስ መልስ ቅሬታቸውን በማጠናከር ለሰበር ችሎቱ ከተሰጠው ስልጣን አንፃር በተለይም የህግ ድንጋጌዎችን ወጥነት ባለው መልኩ እንዲተረጎሙ ከማድረግ አኳያ የህግ ጥያቄዎች ለችሎቱ መቅረባቸው የሚነቀፍበት ምክንያት ሊኖር እንደማይገባ በመግለፅ በሰበር አቤቱታው አቀራረብ ላይ የተነሳው

መቃወሚያ ተቀባይነት የለውም እንዲባል ጠይቀዋል። በሌሎች ነጥቦች ላይም የሥር ክርክራቸውን በማጠናከር አቅርበዋል።

10. የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለ መልኩ ከላይ የተመለከተው ሲሆን በበኩላችን ጉዳዩን መርምረናል። እንደመረመርነው ተጠሪ የሰበር አቤቱታው አቀራረብ በተመለከተ ያነሱት መቃወሚያ ይህ ሰበር ችሎት በጉዳዩ ላይ አስቀድሞ የሰጣቸውን አስገዳጅ ትርጉሞች መሰረት በማድረግ የቀረበ በመሆኑ ከዚህ አንፃር ሰበር ችሎቱ አስቀድሞ በተመሳሳይ ጉዳዮች ያሳለፋቸው ገዥ ትርጉሞች በአዋጅ ቁጥር 454/1997 መሰረት በድጋሚ ሊታዩ የሚገባ መሆን አለመሆኑን መመልከቱ ተገቢ ሆኖ ተገኝቷል።

11. ተጠሪ ባቀረቡት መልስ አመልካቾች ለሰበር አቤቱታ መነሻ ያደረጉት ቀደም ሲል የክፍተኛው ፍርድ ቤት በይግባኝ አይቶ ፍሬ ጉዳዩ በአግባቡ ተጣርቶ እንዲወሰን ወደስር ፍርድ ቤት ሲመልስ በመቃወሚያዎቹ ላይ የመጨረሻ ውሳኔ ሰጥቶበት የነበረ በመሆኑ በመቃወሚያዎቹ ላይ በዚህ መልኩ በተሰጠው የመጨረሻ ውሳኔ ላይ በወቅቱ የሰበር አቤቱታ አልቀረበበትም ተብሎ ውድቅ እንዲደረግ ተከራክረዋል። አመልካቾች በበኩላቸው ለሰበር ችሎቱ ከተሰጠው ስልጣን አንፃር የህግ ጥያቄዎች ለችሎቱ መቅረባቸው የሚነቀፍበት ምክንያት ሊኖር እንደማይገባ በመግለፅ መከራከሪያው ውድቅ እንዲደረግ ጠይቀዋል።

12. ስለሆነም ውሳኔ የሚሻው ጉዳይ በእንዲህ አይነቱ ክርክር በመቃወሚያው ላይ የተሰጠውን ውሳኔ መነሻ ያደረገ የሰበር ቅሬታ መቅረብ ያለበት መቼ ነው? የሚለው ነው። ይህም ማለት ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት በመቃወሚያው ላይ የሰጠውን ውሳኔ በመቃወም ይግባኝ/የሰበር አቤቱታ ለበላይ ፍርድ ቤቶች ለማቅረብ ወደታች ፍርድ ቤት የተመለሰውንና በፍሬ ነገሩ ላይ ውሳኔ እንዲሰጥበት የተመለሰውን ክርክር ውጤት መጠበቅና የተጠቃለለ ቅሬታ ማቅረብ ይገባል? ወይስ ወደስር ፍርድ ቤት የተመለሰው ክርክር እንደተጠበቀ ሆኖ የሚሰጠውን ውሳኔ መጠበቅ ሳያስፈልግ በመቃወሚያው ላይ በተሰጠው ውሳኔ ላይ ያለውን ቅሬታ ወዲያው/በቀጥታ ማቅረብ ይገባል? የሚለው ነው።

13. ይህንኑ ነጥብ በፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት አስቀድሞ ከተያዘው አቋም እና ከተሰጠው ትርጉም፤ ከሰበር ስርዓት መሰረታዊ አላማና ከሰበር ችሎት

ኃላፊነት፤ እንዲሁም ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህግ የክርክር አመራር እና የቅሬታ አቀራረብ መሰረታዊ መርሆዎች አንጻር መመርመሩ ተገቢ ይሆናል።

14. ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በተመሳሳይ ጉዳይ አስቀድሞ በሰጠው ትርጉም ለክሱ በሚቀርቡ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎች ላይ በይግባኝ ሰሚ ችሎት የተሰጠ የመጨረሻ ውሳኔን በመቃወም የሰበር አቤቱታ መቅረብ የሚገባው ወዲያውኑ ማለትም ውሳኔው ከተሰጠበት ቀን ጀምሮ በህግ በተደነገገው የሰበር ማቅረቢያ ጊዜ ውስጥ ከሚሆን በቀር በፍሬ ጉዳዩ ረገድ ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ወደ ሥር ፍርድ ቤት በመለሰው ክርክር ላይ የሚሰጠውን ውሳኔ ውጤት ጠብቆ የሚቀርብበት ህጋዊ ምክንያት እንደሌለ፤ ስርዓቱን ጠብቆ በጊዜው የይግባኝ (ሰበር) ክርክሩን መቀጠል ሲገባ በዚህ መልኩ አቤቱታ የማቅረብ መብታቸውን በራሳቸው ጊዜ በመተው ወደስር ፍርድ ቤት ጉዳዩ ተመልሶ በፍሬ ነገሩ ውሳኔ ከተሰጠ በኋላ በመቃወሚያው ላይ አስቀድሞ በተሰጠው ውሳኔ ላይ አጠቃለው የሚያቀርቡት አቤቱታ የህግ መሰረት እንደሌለው በሰ/መ/ቁ 90810 ፣ 76963፣ 125165 እና ሌሎችም በርካታ መዛግብት አስገዳጅ ትርጉም ሰጥቷል።

15. በዚህ መደምደሚያ እና ትርጉም መሰረት የተደረገው ከመቃወሚያው ጋር በተያያዘ በይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤቶች የሚሰጠው ውሳኔ የመጨረሻ ውሳኔ እንጂ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 320(3) መሰረት ጊዜያዊ አገልግሎት ያለው ብይን/ትዕዛዝ ነው የሚባል አይደለም፤ እንዲሁም በዚህ መልኩ በበላይ ፍርድ ቤቶች የሚሰጠው ውሳኔ በህግ በተዘረጋው ስርዓት መሰረት በበላይ ፍርድ ቤት እስካልተለወጠ ድረስ በግራቶች ላይ አስገዳጅነት ይኖረዋል በሚል ምክንያት ነው። በአጠቃላይ የሰበር ችሎቱ የቀደመ አቋም በይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤቱ ውሳኔ ቅሬታ ያለው ወገን ወደ ስር ፍርድ ቤት በፍሬ ነገሩ ረገድ ተጣርቶ ውሳኔ እንዲሰጥበት የተላከውን ጉዳይ ውጤት ሳይጠብቅ በመቃወሚያው ላይ በተሰጠው ውሳኔ ላይ የሰበር ቅሬታውን/ይግባኝን ማቅረብ ይኖርበታል፤ ይህን ሳያደርግ ከቀረ የፍሬ ነገር ክርክሩን ውጤት ጠብቆ መጀመሪያ ያልተጠቀመበትን የሰበር አቤቱታ/ይግባኝ የማቅረብ መብት እንደገና በማንሳት ሊጠቀምበት አይችልም የሚል ነው። ይህ ትርጉም የሰበርን አላማ ከግንዛቤ ባስገባ መልኩ በጥንቃቄ ሊታይ ይገባል።

16. በመሰረቱ የሰበር ስርዓት የመዘርጋት አላማ በአንድ ሀገር ውስጥ ወጥ የሆነ የህግ አተረጎጥም እና አፈጻጸም መኖሩን በማረጋገጥ የህግ የበላይነትን ማስፈን ነው። ይህን ማድረግ ከሚያስችሉ መንገዶች አንዱ የህግ ስህተት ያለበት ውሳኔ ፀንቶ ሊቆይ የማይችልበትን ሁኔታ መፍጠር ነው። የህግ ስህተት ያለበት ውሳኔ ጸንቶ እንዲቆይ ማድረግ ህብረተሰቡ በዳኝነት አካሉ እምነት እንዳይኖረው የሚያደርግ በመሆኑ የህግ ስህተት ያለበት ውሳኔ ፀንቶ እንዲቆይ መፍቀድ በዳኝነት አካሉ ላይ አሉታዊ ተጽእኖ ያስከትላል። በመሆኑም የሰበር ሥርአቱ የህግ ስህተት ያለበት ውሳኔ ፀንቶ እንዳይቆይ በማድረግ የህግ የበላይነት እንዲረጋገጥ እና የዳኝነት አካሉ በህብረተሰቡ ዘንድ የሚታመን እንዲሆን ማድረግ ይጠበቅበታል።
17. በዚህ መሰረታዊ ምክንያት ህገ-መንግስቱ የመጨረሻ የዳኝነት ስልጣን ያለው የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት መሆኑንና ፍርድ ቤቱ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ያለበትን ማናቸውንም “የመጨረሻ ውሳኔ” ለማረጋገጥ የሰበር ችሎቱ ስልጣን ያለው መሆኑን በአንቀጽ 80(3(ሀ)) ስር ደንግጓል። በተለይ አዋጅ ቁጥር 454/1997 ከአምስት ያላነሱ ዳኞች በተለየሙበት ችሎት የሚሰጥ የህግ ትርጉም ይኸው ችሎት ራሱ በሌላ ጊዜ እስካልለወጠው ድረስ በየትኛውም እርከን የሚገኝ ፍርድ ቤት ላይ አስገዳጅ ስለመሆኑ በአንቀጽ 2(4) ስር ደንግጓል። ይህም የሰበር ስርዓት በዳኝነት ስልጣን ተዋረድ በመጨረሻ እርከን ላይ ሆኖ ህጎች በትክክልና በወጥነት መተርጎማቸውንና መፈጸማቸውን ለማረጋገጥ የሚያስችል ሲሆን በውጤቱም ሰበር ህጋዊ ያልሆኑ ውሳኔዎች ጸንተው እንዳይቆዩ የሚደረግበት ሥርዓት ነው።
18. ከዚህም ሌላ ሰበር መደበኛ የይግባኝ ማቅረቢያ አሰራር ሳይሆን ፍርድ ቤቶች በመጨረሻ ውሳኔዎቻቸው ላይ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ፈጽመዋል በሚባልበት ልዩ ሁኔታ ብቻ የህግ አተረጎጥም ወይም አተገባበር የሚቃናበት ነው። በመሆኑም የበታች ፍርድ ቤቶች በተሳሳተ መልኩ የሰጧቸውን ውሳኔዎች ሰበር ችሎቱ ሊያስተካክል የሚችልበት ወይም በማናቸውም ሁኔታ ስህተት የተፈፀመባቸው ውሳኔዎች ቀሪ ሊሆኑ የሚችሉበት መንገድ እንዲጠብ የሚደረግበት ህጋዊ ምክንያት አይኖርም።
19. በሌላም በኩል ከፍሲል እንደተገለፀው የሰበር ችሎቱ የተቋቋመው መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ያለበትን ማናቸውንም “የመጨረሻ ውሳኔ” ለማረጋገጥ ነው። በእጃችን

ካለው ጉዳይ ጋር በተያያዘ በክርክሩ ላይ “የመጨረሻ ውሳኔ” ተሰጥቷል ሊባል የሚችለው መቼ ነው? የሚለው በአግባቡ ሊታይ ይገባል። ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 343 ንዑስ ቁጥር (1) እና (2) ግልጽ ድንጋጌ መገንዘብ እንደሚቻለው ይግባኝ የተባለበትን ፍርድ የወሰነው የበታች ፍርድ ቤት ጠቃሚ የሆነውን ጭብጥ ሳይዘ ወይም ጉዳዩን ሳይመረምርና ሳይረዳ ያለፈው መሆኑን ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ካረጋገጠ የተዘለሉለትን ጭብጦችና ፍሬ ነገሮች ለይቶ እንደገና እንዲመረምርና እንዲያጣራው ለመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት መልሶ ይልክለታል፤ በዚህ መልኩ እንደገና እንዲያይ የተላከለት ፍርድ ቤትም በትዕዛዙ መሰረት ዳኝነቱን ካየ በኋላ ያጣራውን ነገር ለይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት መልሶ ይልካል በማለት ይደነግጋል። ከድንጋጌው መገንዘብ እንደሚቻለው በይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 343 መሰረት ጉዳዩ ለመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ተመልሶ የሚላከው ተጣርቶ ለይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት እንዲመለስ በመሆኑ ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት የተዘለሉለትን ጭብጦችና ፍሬ ነገሮች ለይቶ እንደገና እንዲመረምርና እንዲያጣራው ሲመልስ በጉዳዩ ላይ የመጨረሻ ውሳኔ ሰጥቷል የሚባልበት የህግ አግባብ አይኖርም። የመጨረሻ ውሳኔ ባልተሰጠበት ጉዳይ ላይ ደግሞ የሰበር አቤቱታ እንዲቀርብ ማድረግ ከፍሲሉ የጠቀስናቸውን የህጉን ድንጋጌዎች መሰረት ያደረገ ባለመሆኑ ተቀባይነት የለውም።

20. ከዚህም ሌላ መቃወሚያውን መሰረት ያደረገ የይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ውሳኔ ላይ የሚኖረው ቅሬታ ተከራካሪው ወገን ወደሰር ፍርድ ቤት በተመለሰው ክርክር አሸናፊ ከሆነ ቀሪ ሊሆን የሚችልበት እድል በመኖሩ ስህተቱ ሊታረም የሚገባው ወዲያውኑ በሚቀርብ የሰበር አቤቱታ ብቻ ነው ሊባል የሚችልበት ምክንያት አይኖርም።

21. በተጨማሪም ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት የስር ፍርድ ቤት በመቃወሚያው ላይ የሰጠውን ብይን በማጽናት ነገር ግን በፍሬ ነገሩ ላይ የተሰጠውን ውሳኔ ሽር ተጣርቶ እንዲወሰን ጉዳዩን ሲመልስ በመቃወሚያው ላይ የተሰጠውን ውሳኔ የሚመለከት የሰበር/ይግባኝ ቅሬታ ወዲያውኑ ካልቀረበ ተቀባይነት ሊኖረው አይገባም የተባለበት አግባብ በአንድ በኩል በሰረ ነገሩ ላይ የመጨረሻ ውሳኔ ያልተሰጠበት ከመሆኑ ጋር ተያይዞ የሰበር ችሎቱ ተያያዥነት ያላቸውንና ተጠቃለው ቢቀርቡ

በአንድ መዝገብ ውሳኔ ሊያገኙ የሚችሉ ጉዳዮችን በተነጣጠለ መልኩ ውሳኔ እንዲሰጥባቸው ያደርጋል። ይህም በተከራካሪዎች ላይ ተጨማሪ እንግልትና ወጪን እንዲሁም በችሎቱ ላይ አላስፈላጊ የሥራ ጫናን የሚፈጥር ነው። በተለይ እንዲህ አይነት ክርክሮች ከክልል ፍርድ ቤቶች የሚነሱ ሲሆን ተከራካሪዎች በአንድ መዝገብ በተነሱ ክርክሮች ሁለት እና ከዚያ በላይ ለሆነ ጊዜ ወደ ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት መመላለስ እንዲኖርባቸው የሚያደርግ ነው። ይህም ብቻ ሳይሆን ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ተጣርቶ እንዲወሰን ወደስር ፍርድ ቤት ጉዳዩን መመለሱን ተቀብለው የጉዳዩን መጠናቀቅ በቅን ልቦና ሲጠበቁ በመቃወሚያው ላይ በተሰጠው ውሳኔ የተፈጸመ የህግ ስህተትን ወዲያውኑ አላቀረባችሁም በሚል በሰበር ለማሳረም እንዳይችሉ የተደረጉት ባለጉዳዮች በርካቶች መሆናቸውንና በዚህ ምክንያት ፍትህ መጓደሉን መገንዘብ ይቻላል። ስለሆነም አስቀድሞ በሰበር ችሎቱ የተያዘው አቋም የሥነ ሥርዓት ህጉን መንፈስ በተለይም የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 343 እና 320 ድንጋጌዎችን ይዘት እና የሰበር ስርዓቱን አላማ የተከተለ ሆኖ አላገኘውም።

22. በእነዚህ ምክንያቶች ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ወደ ሥር ፍርድ ቤት በመለሰው ክርክር ላይ የሚሰጠውን ውሳኔ ውጤት ጠብቆ በፍሬ ነገሩ ውሳኔ ከተሰጠ በኋላ በመቃወሚያውም ሆነ በፍሬ ነገሩ ላይ የተጠቃለለ የሰበር አቤቱታ መቅረቡ ህጉን የተከተለ ከመሆኑም በላይ በአንድ ጉዳይ በተለያዩ ፍርድ ቤቶች በተበታተነ ሁኔታ ክርክር እንዳይካሄድ የሚያደርግ፤ የተከራካሪዎችን መብት በተሻለ የሚያስከብር እና የህግ ስህተት የተፈጸመበት ውሳኔ ፀንቶ እንዳይቀር የሚያደርግ በመሆኑ አስቀድሞ የተሰጠው ትርጉም ሊለወጥ ይገባል ብለናል።

23. ስለሆነም የፌዴራል ፍርድ ቤቶችን አዋጅ እንደገና ለማሻሻል በወጣው አዋጅ ቁጥር 454/1997 አንቀጽ 2(1) መሰረት ቀደም ሲል በዚህ ፍርድ ቤት በሰ/መ/ቁ 90810 ፣ 76963፣ 125165 እና ሌሎችም በርካታ መዛግብት ተሰጥቶ የነበረውን ትርጉም ለውጠናል። ይኸውም ፡- ጉዳዩ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 343 መሰረት ወደስር ፍርድ ቤት በተመለሰበት ሁኔታ ለክሱ በቀረበው የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ በይግባኝ ሰሚ ችሎት የተሰጠ ውሳኔን በመቃወም የሰበር አቤቱታ መቅረብ የሚገባው ወዲያውኑ ማለትም ውሳኔው ከተሰጠበት ቀን ጀምሮ በህግ በተደነገገው የሰበር

ማቅረቢያ ጊዜ ውስጥ ከሚሆን በቀር በፍሬ ጉዳይ ረገድ ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ወደ ሥር ፍርድ ቤት በመለሰው ክርክር ላይ የሚሰጠውን ውሳኔ ውጤት ጠብቆ ተጠቃሎ የሚቀርብበት ምክንያት የለም ተብሎ የተሰጠው ትርጉም ተለውጧል። ወደስር ፍርድ ቤት ጉዳይ ተመልሶ በፍሬ ነገሩ ውሳኔ ከተሰጠ በኋላ በመቃወሚያው ላይ አስቀድሞ በተሰጠው ብይን ላይ ተጠቃሎ የሚያቀርበው አቤቱታ ህጉን መሰረት ያደረገ በመሆኑ ተቀባይነት የለውም ሊባል አይገባም ብለናል።

24. በተያዘውም ጉዳይ አመልካቾች ለክሱ ያቀረቡት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ በሥር ፍርድ ቤቶች ውድቅ በመደረጉ የህግ ስህተት ተፈጽሟል በማለት ለዚህ ሰበር ችሎት ያቀረቡት ቅሬታ በወቅቱ የሰበር አቤቱታ አልቀረበበትም ተብሎ ውድቅ እንዲደረግ በተጠሪ በኩል የቀረበው መከራከሪያ ተቀባይነት የለውም ብለናል።

25. ከፍሊል እንደተገለፀው ተጠሪ ባቀረቡት ክስ ከአመልካቾች ወላጆች ጋር ሚያዚያ 21 ቀን 1974 ዓ.ም በተደረገ የቤት ሽያጭ ውል አከራካሪውን ቤት ገዝተው በውሉ መሰረት ባለመፈፀሙ ምክንያት ስም እንዲዛወርላቸው ክስ መስርተው በትዕዛዝ መ/ቁ 742/83 ታህሳስ 25/1986 ዓ.ም ስም እንዲዛወር ውሳኔ አሰጥተው እንደነበር፤ ይህን ውሳኔ ለማስፈፀም አቤቱታ አቅርበው በፍ/ብ/መ/ቁ 1422 በ15/03/97 ዓ.ም በተሰጠ ትዕዛዝ ሊፈጸም የማይችል ውሳኔ ነው ተብሎ ውድቅ መደረጉን በመጥቀስ አመልካቾች የተዋዋዮች (የሻጮች) ወራሾች ስለሆኑ ቤቱን እና ለስም ማዛወር የሚጠቅሙ የቤቱን ሰነዶች እንዲያስረክቡኝ ይወሰንልኝ በማለት ጠይቀዋል። አመልካቾች በበኩላቸው ለክሱ ባቀረቡት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ጉዳይ ከዚህ በፊት ውሳኔ ያገኘ በመሆኑ ክሱ በድጋሚ የቀረበ ነው ተብሎ ውድቅ እንዲደረግ፤ ውሉን መሰረት በማድረግ በሚችሉ ላይ መስርተውት በነበረው ክስ ሁሉንም ጥያቄ አጣምረው ሊያቀርቡ ይገባ ነበር፤ እንዲሁም ጉዳዩ በይርጋ የታገደ ነው እንዲባል የተከራከሩ ሲሆን በፍሬ ጉዳዩም በህጉ አግባብ የተደረገ ውል ባለመኖሩ ቤቱንም ሆነ ሰነዶችን ልናስረክብ አይገባም የሚሉበትን መከራከሪያ በማንሳት ተከራክረዋል።

26. በበኩላችን አመልካቾች ካቀረቧቸው መቃወሚያዎች መካከል ለክሱ መቅረብ ምክንያት የሆኑት ነገሮች ላይ ሁሉ በሙሉ ተጠቃሎ መቅረብ ይገባው ነበር በሚል የቀረበውን ክርክር መርምረናል። በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 216(2) እንደተደነገገው ከሳሽ ክስ ሲያቀርብ ለክሱ ምክንያት የሆኑትን ነገሮች በሙሉ በክሱ ማመልከቻ ላይ

አጠቃሎ ማቅረብ እንደሚገባው የሚደነግግ ሲሆን የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 216(3) ደግሞ ከሳሹ ሊከሰበት ሲችል ሆነብሎ በመቀነስ ባስቀረው ነገር እንደገና ሌላ ክስ ለማቅረብ እንደማይችል ይደነግጋል። የማይንቀሳቀስ ንብረትን ለማስመለስ ተጣምረው ስለሚቀርቡ ክሶችም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 218 ሥር ተደንግጓል። በመሆኑም ከሳሽ ክስ ሲያቀርብ ክሱን ለማቅረብ ምክንያት የሆኑት ነገሮች በሙሉ አጠቃሎ ማቅረብ የሚጠበቅበት ሲሆን ማቅረብ ሲችል ቀንሶ ባስቀረው ጉዳይ ላይ ድጋሚ ክስ ሊያቀርብ እንደማይችል ከድንጋጌዎቹ መገንዘብ ይቻላል።

27. በተያዘው ጉዳይም ተጠሪ የሽያጭ ውል ነው ያሉትን መሰረት በማድረግ የቤቱ ስም እንዲዛወርላቸው ክስ መስርተው በትዕዛዝ መ/ቁ 742/83 ታህሳስ 25/1986 ዓ.ም ስም እንዲዛወር ውሳኔ አሰጥተው ነበር። በሌላ በኩል ለአሁኑ ክርክር ምክንያት የሆነውን ክስ በማቅረብ አመልካቾች የተዋዋሩ (የሻጮች) ወራሾች ስለሆኑ ቤቱን እና ለስም ማዛወር የሚጠቅሙ የቤቱን ሰነዶች እንዲያስረክቡኝ ይወሰንልኝ በማለት መጠየቃቸውን ተገንዝበናል። በሁለቱም ክስ የዳኝነት ጥያቄ የቀረበው ውሉን መሰረት በማድረግ እንደውሉ ተፈጽሞ ስመሃብቱ እንዲዘርና ቤቱንና የቤቱን ሰነዶች ለመረከብ ነው። ስለሆነም ተጠሪ የቀደመው ውሳኔ በአፈጻጸም ውድቅ ሲደረግባቸው እንደገና በሁለተኛው ክስ ያቀረቡት ጥያቄ በመጀመሪያው ክስ ተጠቃሎ ሊጠየቅ የሚገባው ነበር። በመጀመሪያው ክስ አጠቃሎው ሊያቀርቡት ሲገባ ሁለተኛ ክስ ማቅረባቸው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 216 አንጻር የማይቻል በመሆኑ የሥር ፍርድ ቤቶች የአመልካቾችን የክስ መቃወሚያ ተቀብለው ክሱን ውድቅ ሊያደርጉት ሲገባ ይህን አልፈው ፍሬ ጉዳዩን በመመልከት አመልካቾች ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን ቤት እና ሰነዶችን እንዲያስረክቡ በማለት ያሳለፉት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ አግኝተነዋል። ስለሆነም ተከታዩን ወስነናል።

ው ሳ ኔ

1. በዚህ ሰበር ችሎት በሰ/መ/ቁ 90810 ፣ 76963፣ 125165 እና ሌሎችም ተመሳሳይ መዛግብት በይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ወደ ስር ፍርድ ቤት የተመለሰው ፍሬ ጉዳይ የመጨረሻ ውሳኔ ከማግኘቱ በፊት በመቃወሚያዎቹ ላይ በተሰጠ ውሳኔ የሰበር አቤቱታ ወዲያውኑ ካልቀረበ የፍሬ ጉዳዩን የመጨረሻ ውሳኔ ጠብቆ የሚቀርበው አቤቱታ ተቀባይነት አይኖረውም ተብሎ የተሰጠው አስገዳጅ ትርጉም የሰበር ችሎቱ

የተቋቋመበትን ዓላማ ዳር የሚያደርስ ሆኖ ስላላገኘውና ህጉንም መሰረት ያደረገ ባለመሆኑ አስቀድሞ የተሰጠው ይህ ትርጉም የፌዴራል ፍርድ ቤቶችን አዋጅ እንደገና ለማሻሻል በወጣው አዋጅ ቁጥር 454/1997 አንቀጽ 2(4) መሰረት ተለውጧል። በዚህ መዝገብ የተሰጠው ውሳኔ ለጉዳዩ ገዥ ይሆናል ብለናል።

- 2. በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 343 መሰረት ጉዳዩ ወደስር ፍርድ ቤት ተመልሶ በፍሬ ነገሩ ውሳኔ ከተሰጠ በኋላ በመቃወሚያው ላይ አስቀድሞ በተሰጠው ብይን ላይ ተጠቃሎ የሚያቀርበው የሰበር አቤቱታ ህጉን መሰረት ያደረገ በመሆኑ ተቀባይነት የለውም ሊባል አይገባም ብለናል።
- 3. ተጠሪ በመጀመሪያው ክስ አጠቃለው ሊያቀርቡት ሲገባ ሁለተኛ ክስ ማቅረባቸው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 216 አንጻር የማይቻል በመሆኑ የሥር ፍርድ ቤቶች የአመልካቾችን የክስ መቃወሚያ ተቀብለው ክሱን ውድቅ ሊያደርጉት ሲገባ ይህን አልፈው ፍሬ ጉዳዩን በመመልከት አመልካቾች ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን ቤት እና ሰነዶችን እንዲያስረክቡ ያሳለፉት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ የፌዴራሉ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በኮ/መ/ቁ 23018 ሚያዚያ 29/2006 ዓ.ም እንዲሁም የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በኮ/መ/ቁ 153710 ጥቅምት 15 ቀን 2008 ዓ.ም የሰጡት ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 348(1) መሰረት በአብላጫ ድምፅ ተሸሯል።
- 4. ከሥር ፍርድ ቤቶች የተላኩት መዛግብት በመጡበት አግባብ ይመለሱ።
- 5. በዚህ ፍርድ ቤት ስለተደረገው ክርክር ግራቀኝ ወጪና ኪሳራ ይቻቻሉ።
- 6. በዚህ ፍርድ ቤት መጋቢት 14 ቀን 2008 ዓ.ም የተሰጠ የእግድ ትእዛዝ ተነስቷል።

**መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።
የማይነበብ የስድስት ዳኞች ፊርማ አለበት።**

የልዩነት ሀሳብ

እኔ ስሜ በተራ ቁጥር አምስት ላይ የተጠቀሰው ዳኛ የአብላጫው ድምጽ ከሰጠው ውሳኔ በሚከተሉት ምክንያቶች በመለየት የልዩነት ሀሳብ አስቀምጫለሁ።

የጉዳዩ አመጣጥ ሲታይ በክልል 14 መስተዳደር ወረዳ 24 ፍርድ ቤት በመ.ቁ.742/83 ታህሳስ 25 ቀን 1986 ዓ.ም በሰጠው ወሳኔ በአሁን ተጠሪ (ከሳሽ) እና በሚሾች ሐጂ መሐመድ ሰይድ እና ወ/ሮ ፋጡማ መሐመድ (ተከሳሾች) መካከል ሚያዝያ 21 ቀን 1974 ዓ.ም በተደረገው የቤት ሽያጭ ወል በቀድሞ ወረዳ 24 ቀበሌ 09 ክልል ውስጥ የሚገኘውን የቤት ቁጥር 312 ሆነው ስመ ሀብቱ ወደ ከሳሽ እንዲዛወር በማለት ወስኗል። የአሁን ተጠሪ ይህ ወሳኔ እንዲፈጸምላቸው የአፈጻጸም ክስ ያቀረቡት ቢሆንም በመ.ቁ.1422 በ15/3/1997 ዓ.ም በተሰጠ ወሳኔ ወሳኔው ሊፈጸም አይችልም ተብሎ ተወስኗል። ከዚህ በኋላ የአሁን ተጠሪ (የሥር ከሳሽ) በአሁን አመልካቾች (በሥር ተከሳሾች) ላይ በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ባቀረበው ክስ ተከሳሾች በቤት ሽያጭ ወሎ መሰረት ቤቱን እና ቤቱን የሚመለከቱትን ሰነዶች እንዲያስረክቡኝ እንዲወሰንልኝ በማለት ዳኝነት ጠይቋል።

የአሁን አመልካቾች (የሥር ተከሳሾች) በዚህ ክስ ላይ በሰጡት መልስ ይህ ጉዳይ ከዚህ ቀደም ታይቶ ወሳኔ ያገኘ በመሆኑ አሁን የቀረበው ክስ ድጋሚ የቀረበ በመሆኑ ተቀባይነት የለውም፤ ከሳሽ ከዚህ ቀደም ክስ ሲያቀርቡ ጉዳያቸውን በአንድ ላይ አጠቃልሎ ማቅረብ ሲገባቸው በመከፋፈል አሁን ያቀረቡት ክስ ተቀባይነት የለውም፤ ክሱ በይርጋ የሚታገድ ነው በማለት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎችን በማንሳት የተከራከሩ ሲሆን፤ በዋናው ጉዳይ ላይ ክርክራቸውን አቅርበዋል።

ከዚህ በኋላ የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ጉዳዩን በመመርመር በሰጠው ወሳኔ አመልካቾች ያቀረቡትን የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎችን ወድቅ በማድረግ፤ በፍሬ ጉዳይ አመልካቾቹ ቤቱን እና ቤቱን የሚመለከቱትን ሰነዶች ለተጠሪ እንዲያስረክቡ በማለት ወስኗል።

የአሁን አመልካቾች በዚህ ወሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ያቀረቡ ሲሆን ፍ/ቤቱም ግራ ቀኛቸውን በማከራከር በሰጠው ወሳኔ የሥር ፍ/ቤት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎችን ወድቅ በማድረግ የሰጠ ወሳኔ በሕጉ አግባብ ነው በማለት በማጽናት፤ ዋናውን ጉዳይ በተመለከተ ግን በአግባቡ ተጣርቶ ወሳኔ የተሰጠበት ባለመሆኑ ጉዳዩን ድጋሚ ተጣርቶ ወሳኔ ሊሰጥበት ይገባል በማለት ለሥር ፍ/ቤት መልሶታል።

በዚህ ወሳኔ መሰረት የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በዋናው ጉዳይ የግራ ቀኛቸውን በማከራከርና በማጣራት የቀደመውን ወሳኔ በማጽናት ወስኗል።

ከዚህ በኋላ የአሁን አመልካቾች በዚህ ወሳኔ ቅር በመሰኘት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎች መታለፋቸው ተገቢ እንዳልሆነ በመግለጽ እና በዋናው ጉዳይ ላይ የተሰጠውንም ወሳኔ በመቃወም ይግባኝ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ያቀረቡ ሲሆን፤ ፍ/ቤቱም ግራ ቀኛቸውን በማከራከር በሰጠው ወሳኔ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎች ስለመታለፋቸው የቀረበውን ቅሬታ በተመለከተ ይህ ፍ/ቤት አስቀድሞ ወሳኔ የሰጠባቸው በመሆኑ በጊዜው ይግባኝ ለፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሊጠይቁባቸው ሲገባቸው አሁን ያቀረቡት ቅሬታ ተቀባይነት የለውም፤ የሥር ፍ/ቤት በፍሬ ጉዳይ የሰጠው ወሳኔ ሲታይ ተጣርቶ የተወሰነ በመሆኑ ግድፈት የለውም በማለት በማጽናት ወስኗል። የአሁን የሰበር አቤቱታ የቀረበው ይህን ወሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው።

የአሁን አመልካቾች ባቀረቡት የሰበር አቤቱታ የሥር ፍ/ቤቶች አመልካቾች ያነሷቸውን የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎች ማለፋቸው ተገቢ አይደለም እና በዋናው ጉዳይ ዝርዝር ቅሬታቸውን በማቅረብ የሥር ፍ/ቤቶች ወሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ተብሎ እንዲሻርልን በማለት አመልክቷል። ይህ ችሎት የሰበር አቤቱታው ያስቀርባል በማለት ተጠሪ መልስ እንዲሰጥ ባዘዘው መሰረት ተጠሪ ባቀረበው መልስ የአሁን አመልካቾች የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎችን በተመለከተ የተሰጠውን ወሳኔ አሁን በዚህ ችሎት ቅሬታ ሊያቀርቡ እንደማይችሉ እና በዋናው ጉዳይም የሥር ፍ/ቤት መሰረታዊ የህግ ስህተት ያልተፈጸመበት ስለሆነ እንዲጸናልኝ በማለት በዝርዝር ተከራክሯል። አመልካቾች የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር የመልስ መልስ አቅርቦታል። እኔ ይህ ጉዳይ በሚከተለው አግባብ መታየት አለበት ብዬ የልዩነት ሀሳቤን አስቀምጣለሁ።

ሀ. አስገዳጅ ሕግ ትርጉም የሚለወጥበት አግባብ በተመለከተ፡

ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት ከዚህ ጉዳይ ጋር ተመሳሳይ የሆኑትን ጉዳዮች በተመለከተ በሰ.መ.ቁ.90810፣ 76963፣ 125165 እና በሌሎች በርካታ መዛግብት ላይ አስቀድሞ በሰጠው አስገዳጅ የህግ ትርጉም የይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት የቀረበለትን ይግባኝ ተከትሎ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎች ላይ የሰጠው ወሳኔ የመጨረሻ ወሳኔ በመሆኑ ወሳኔውን በመቃወም የሰበር አቤቱታ መቅረብ የሚገባው ወሳኔው ከተሰጠ ቀን ጀምሮ

በሕገ-ብዙሃን ተቀባይ የሰበር አቤቱታ የሚቀርብበት ጊዜ ገደብ ወስጥ መሆን አለበት እንጂ በፍሬ ጉዳይ ወደ ሥር ፍ/ቤት የተመለሰውን ወሳኔ ውጤት ጠብቆ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ ቅሬታ ማቅረብ እንደማይቻል ወሳኔ ሰጥቶበታል። በዚህ አስገዳጅ የሕግ ትርጉም መሰረት ፍ/ቤቶች የዳኝነት ሥራቸውን ሲያከናውኑ መቆየታቸው ግልጽ ነው። በመሆኑም በዚህ አስገዳጅ የሕግ ትርጉም መሰረት በርካታ ባለጉዳዮች ባለመብት ሆነው ሌሎች ደግሞ በክርክሩ መሸነፋቸው የማይካድ ሀቅ ነው። እንግዲህ አሁን በተያዘው ጉዳይ ይህ አስገዳጅ የህግ ትርጉም መለወጥ አለበት ወይስ የለበትም? የሚለው ነጥብ ነው መታየት ያለበት ጉዳይ ነው።

እንደሚታወቀው የፌዴራል ፍ/ቤቶች አዋጅን እንደገና ለማሻሻል የወጣ አዋጅ ቁጥር 454/1997 አንቀጽ 2 (4) መሰረት ፣ የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ከአምስት ያላነሱ ዳኞች በተሰየሙበት የሰበር ችሎት የሚሰጠው የህግ ትርጉም በየትኛውም ደረጃ ላይ በሚገኝ የፌዴራል ወይም የክልል ፍ/ቤት ላይ አስገዳጅነት ይኖረዋል። ሆኖም የሰበር ችሎቱ በሌላ ጊዜ በተመሳሳይ ጭብጥ የተለየ ትርጉም ሊሰጥ ይችላል፤ በማለት ደንግጎታል። ከዚህ መገንዘብ እንደሚቻለው የፌዴራል ሰበር ሰሚ ችሎት አምስት ያላነሱ ዳኞች ተሰይመው የሚሰጡት የህግ ትርጉም በማናቸውም ፍ/ቤት ላይ የአስገዳጅነት ውጤት እንዳለው፣ ሕግ እንደሆነ የሚያመለክት ሲሆን፣ ችሎቱ ግን በሌላ ጊዜ በተመሳሳይ ጭብጥ ላይ የቀደመውን አስገዳጅ የህግ ትርጉም መለወጥ እንደሚችል ነው። ችሎቱ በዚህ ድንጋጌ አግባብ የዳኝነት ሥራውን እያከናወነ የሚገኝ ቢሆንም አስገዳጅ የህግ ትርጉም ማለት ምን ማለት እንደሆነ? እና ይህ ትርጉም ደግሞ የሚለወጥበት አግባብ ግልጽ የሚያደርግ ዝርዝር መመሪያ ቢዘጋጅለት ተገቢ መስሎ ይታያል። ምክንያቱም ችሎቱ አስገዳጅ የህግ ትርጉም ከሰጠ በኋላ እና ፍ/ቤቶች በዚህ አግባብ የዳኝነት ሥራቸውን እያከናወኑ እና ባለጉዳዮች ደግሞ ክርክራቸውን እያቀረቡ ባሉበት ሁኔታ በቀላሉ ተነስቶ ይህን አስገዳጅ የህግ ትርጉም የሚለወጥ ከሆነ ወጥነት ያለው የህግ ትርጉም ከመስጠት አንጻር አሉታዊ ተጽዕኖ እንደሚኖረው መገመት አያዳግትም። ከፍ ሲል በተጠቀሰው የህግ ድንጋጌ አስገዳጅ የህግ ትርጉም የሚለወጥበት አግባብ በግልጽ ባይመለከትም በወቅቱ የነበሩት የማህበራዊ ሁኔታዎች መለወጥ፣ ወይም የሕገ-አካባቢያዊ ሁኔታ ሲለወጥ፣ የቀደመው ወሳኔ ከወቅታዊ ፖሊሲዎች ጋር የሚጣጠሙትን ወሳኔዎች ማመንጨት ሲያቅተው አስገዳጅ የሕግ ትርጉም መለወጥ

አስፈላጊ እንደሆነ መገመት ይቻላል። ይህ ችሎት የቀደመው አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ባጠቃላይ ካለው ነበራዊ ሁኔታ ወይም እውነታ ጋር የማይሄድ መሆኑን የተገነዘበ እንደሆነ ይህን የህግ ትርጉም መለወጥ ይችላል ተብሎ ይታመናል።

በዚህ አግባብ አሁን ወደ ተያዘው ጉዳይ ስንመለስ ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት የቀረበለትን ቅሬታ ተከትሎ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ ወሳኔ የሰጠ እና ዋናውን ጉዳይ ወደ ሥር ፍ/ቤት የመለስ እንደሆነ፣ ፍ/ቤቱ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ በተመለከተ የሰጠው ወሳኔ ላይ ቅሬታ ያለው ተከራካሪ ወገን ወሳኔው እንደተሰጠ የሰበር አቤቱታ በሕገ-ብድር በተቀመጠ ጊዜ ገደብ ወስጥ ማቅረብ እንዳለበት አስገዳጅ የህግ ትርጉም የሰጠ በመሆኑ፣ አሁን ባለው ሁኔታ ይህን አስገዳጅ የህግ ትርጉም ለመለወጥ የሚያስችል የተለወጠ ማህበራዊ ሁኔታ፣ የሕገ-ብድር አካባቢያዊ ሁኔታ መለወጥ ወይም ወቅታዊ የፖለቲካ ሁኔታ መለወጥ፣ እንዲሁም ባጠቃላይ ያለው ነበራዊ ሁኔታ መለወጥን የሚያሳይ ነገር የለም። ስለሆነም ይህ ችሎት በዚህ ጉዳይ አስቀድመው የተሰጡትን አስገዳጅ የህግ ትርጉም ለመለወጥ የሚያስችለው በቂ ምክንያት የለም።

ለ. ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ የሰጠው ወሳኔ የመጨረሻ ወሳኔ ስለመሆኑ፡

እንደሚታወቀው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ቁ.244 (2) ሥር የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎች ተዘርዝረው እናገኛለን። ፍ/ቤት ማስረጃ ተቀብሎ ከመመርመሩ ወይም ምስክርችን ከመስማቱ በፊት ከተከራካሪ ወገን የቀረበለትን የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ ወሳኔ መስጠት እንዳለበት የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.244 (1) ሥር ተመልክቷል። አንድን ክርክር ተቀብሎ እያያ ያለው የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በዚህ አግባብ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ወድቅ በማድረግ፣ ተከራካሪ ወገኖችን በዋናው ጉዳይ ማከራከርና ማጣራት የቀጠለ እንደሆነ፣ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 320 (3) መሰረት በዚህ ጉዳይ ላይ ይግባኝ ለይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ማቅረብ እንደማይቻል እና በዋናው ጉዳይ ላይ ወሳኔ ሲሰጥ አንድ ላይ አጠቃልሎ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ በተሰጠውን ወሳኔ ላይ ቅሬታውን ማቅረብ እንደሚችል ተመልክቷል።

ነገር ግን አንድን ጉዳይ መጀመሪያ ያየው ፍ/ቤት የቀረበለትን የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ በመቀበል የቀረበውን ክስ ወድቅ ያደረገ እና ከሳሽ ይህን ወሳኔ በመቃወም ይግባኙን ለይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ያቀረበ እንደሆነ፣ ፍ/ቤቱ ግራ ቀኛቸውን በማከራከር

የቀረበው ክስ በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ወድቅ መሆን የለበትም በማለት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያውን ወድቅ በማድረግ እና በሥረ ነገር ላይ የሥር ፍ/ቤት ወሳኔ እንዲሰጥበት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.341 (1) መሰረት የሚመልስበት አግባብ እንዳለ ያመለክታል። በሌላ በኩል አንድ ጉዳይ መጀመሪያ የቀረበለት ፍ/ቤት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያውን ባለመቀበል ወድቅ በማድረግ፤ በዋናው ጉዳይ ግራ ቀኛቸውን አከራክሮ ወሳኔ የሰጠ እንደሆነ፤ ተከላሽ ይህን ወሳኔ በመቃወም ይግባኝ ለይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ያቀረበ እንደሆነ እና ፍ/ቤቱም ግራ ቀኛቸውን በማከራከር የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ በተመለከተ የሥር ፍ/ቤት የሰጠውን ወሳኔ በመቀበል በማጽናት እና የሥር ፍ/ቤት በዋናው ጉዳይ ላይ ግራ ቀኛቸውን በማከራከርና በማጣራት ወሳኔ እንዲሰጥበት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.343 (1) መሰረት ሊመልስለት እንደሚችል መገንዘብ ያስፈልጋል። ከእነዚህ ሁለት ወሳኔዎች መገንዘብ የሚቻለው የይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ የሰጠው ወሳኔ የመጨረሻ ወሳኔ መሆኑን ነው። ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ የሰጠው ወሳኔ የመጨረሻ ወሳኔ ነው። ስለሆነም በዚህ ወሳኔ ላይ ቅሬታ ያለው ተከራካሪ ወገን ይግባኙን ወይም የሰበር አቤቱታውን በሕግ በተቀመጠ ጊዜ ገደብ ወስጥ ለይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ወይም ለሰበር ሰሚ ችሎት ማቅረብ እንደሚገባው ነው።

ሐ. ከፍ ሲል እንደተመለከተው የይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ የሰጠው ወሳኔ ለዛ ፍ/ቤት በዛ ጉዳይ ላይ ወሳኔው የመጨረሻ ወሳኔ እስከሆነ ድረስ እንደአግባብነቱ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.6 ወይም 358 ወሳኔውን ለሰጠ ፍ/ቤት በሚቀርብ አቤቱታ ወይም ፣ይግባኝ ወይም የሰበር አቤቱታ ስልጣን ላለው ፍ/ቤት ካልቀረበ፣ ወሳኔው እንደጸና የሚቆይ እና በተከራካሪ ወገኖች ላይ አስገዳጅነቱ እንደሚቀጥል ግልጽ ነው። ይህ ወሳኔ በሕግ አግባብ ስልጣን ባለው ፍ/ቤት እስካልተሻረ ድረስ በተከራካሪ ወኖቹ ላይ አስገዳጅነቱን የሚያስቀር ነገር አይኖርም።

መ. ከፍ ሲል በፊደል «ለ» ላይ በተመለከቱት ሁለት ጉዳዮች ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት በዋናው ጉዳይ ላይ ግራ ቀኛቸውን አከራክሮ ወሳኔ እንዲሰጥበት ለሥር ፍ/ቤት መልሶለት እንደሆነ፤ የሥር ፍ/ቤት የሚያየው ጭብጥ ተይዞ የተመለሰለትን የፍሬ ጉዳይ ክርክር እንጂ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያን የሚያይበት አግባብ አይኖርም። የሥር ፍ/ቤት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ በተመለከተ ድጋሚ አይቶ ወሳኔ

የሚሰጥበት አግባብ ስለማይኖር በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.328 መሰረት የይግባኝ ምክንያት ተደርጎ ለይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ቅሬታ የሚቀርብበት አግባብ ሊኖር አይችልም። የሥር ፍ/ቤት እንደጭብጥ በመያዝ ወሳኔ ያልሰጠበትን ጉዳይ የይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ደግሞ የሚያይበት አግባብ እንደማይኖር የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.329(1) ያስገነዝባል። ስለሆነም የይግባኝ ባይ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 327 መሰረት በዚህ ጉዳይ ላይ የይግባኝ ቅሬታ ሊያቀርብበት አይችልም ማለት ነው። እንዲሁም የይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ከዚህ ቀደም የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ ወሳኔ በመስጠቱ ድጋሚ የሚያይበት አግባብ ስለማይኖር የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ ምንም ዓይነት ወሳኔ ስለማይሰጥ ቅሬታው ለሚቀጥለው የይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ወይም ለሰበር ሰሚ ችሎት የሚቀርብበት አግባብ ሊኖር አይችልም።

ሠ. በዚህ አግባብ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያን በተመለከተ ድጋሚ አይቶ ወሳኔ ባልሰጠበት እና የይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤትም በዚህ ጉዳይ ላይ ወሳኔ መስጠት በማይችልበት ሁኔታ፤ ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ በተመለከተ የሚቀርበውን ቅሬታ ተቀብሎ የሚያይበት አግባብ የለም። የይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ እና የሥር ፍ/ቤት በዋናው ጉዳይ ግራ ቀኝቸውን አከራክሮ ወሳኔ እንዲሰጥ አስቀድሞ ከሰጠው ወሳኔ ላይ በወቅቱ በሕግ በተቀመጠው የጊዜ ገደብ ውስጥ የይግባኝ ለይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ወይም የሰበር አቤቱታ ለሰበር አቤቱታ ያልቀረበ እንደሆነ፣ ዋናው ጉዳይ ወደ ሥር ፍ/ቤት ተመልሶ ወሳኔ ካገኘ በኋላ፣ የይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት አስቀድሞ በሰጠው ወሳኔ ላይ ቅሬታ ስልጣን ላለው ፍ/ቤት ለማቅረብ፣ በማስፈቀጃ እስካልሆነ ድረስ፣ የይግባኝ ማመልከቻ ወይም የሰበር አቤቱታ የሚቀርብበት ጊዜ ስለሚያልፍበት ተቀባይነት ሊኖረው አይችልም ማለት ነው።

ረ. ተከራካሪ ወገኖች ላይ ከሚደርሰው እንግልት እና ክርክሩ ከሚያስከትለው ወጪ አንጻር ሲታይ እንደሚታወቀው የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ ወሳኔ የሚሰጠው ፍ/ቤቱ ወደ በፍሬ ነገር ላይ ማስረጃ ከመቀበሉ ወይም የሰው ምስክሮችን ከመስማቱ በፊት ወይም ወደ ዋናው ክርክር ሳይገባ ከጅምሩ ለመቋጨት የሚያስችል በመሆኑ የተከራካሪ ወገኖችን እንግልት እና ለወጪ የመጋለጥ ሁኔታን የሚቀንስ እንደሆነ ይታመናል። ፍ/ቤት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ የሰጠው ወሳኔ በተመለከተ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.320 (3) ሥር የተመለከተው እንደተጠበቀ ሆኖ የይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት

የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ ወሳኔ በመስጠት በዋናው ጉዳይ የሥር ፍ/ቤት ጉዳዩን አጣርቶ ወሳኔ እንዲሰጥ የመለሰ እንደሆነ፣ ወደ ሥር ፍ/ቤት ተመልሶ በዋናው ጉዳይ ላይ ሙሉ ክርክር በማካሄድ ማስረጃ በማቅረብ፣ ምስክሮች በመስማት፣ ጉዳዩን ለማጣራት ከሚፈጀው ወጪ እና ጊዜ ከመቀነስ አንጻር ወደ ሥር ፍ/ቤት ሄዶ ከመከራከር ይልቅ አንድ ጊዜ እስከተጀመረ ድረስ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ከሰጠው ወሳኔ ላይ ይግባኝ ወይም የሰበር አቤቱታ ስልጣን ላለው ፍ/ቤት አቅርቦ ጉዳዩ መቋጫ እንዲያገኝ ማድረግ ተገቢ ነው። ስለሆነም ተከራካሪ ወገኖች በዋናው ጉዳይ በመከራከር ጊዜያዊነትና ገንዘባቸውን ከመጨረስ ይልቅ ክርክሩ በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ የሚያልቅ ከሆነ ይግባኝ ወይም የሰበር አቤቱታ ስልጣን ላለው ፍ/ቤት በማቅረብ ወሳኔ እንዲሰጥበት ማድረግ ተገቢ ነው። ከዚህ አንጻርም ሲታይ ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ በሚሰጠው ወሳኔ ይግባኝ ወይም የሰበር አቤቱታ ማቅረቡ ተገቢ እንደሆነ የሚያስገነዝብ ነው።

ሰ. ሌላው መታየት ያለበት ጉዳይ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.343 (1) ድንጋጌ መሰረት ዋናው ጉዳይ ወደ ሥር ፍ/ቤት ተመልሶ ተጣርቶ እንዲወሰን ተብሎ የተሰጠ ወሳኔ፣ የመጨረሻ ወሳኔ ያገኘ ጉዳይ ባለመሆኑ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብበት አይገባም ወይ? የሚለው ነጥብ ነው። በእርግጥ በዚህ ድንጋጌ አግባብ ወሳኔ የተሰጠ እንደሆነ ግራ ቀኝቸው ዋናውን ጉዳይ በተመለከተ ወደ ሥር ፍ/ቤት ተመልሶ ጉዳዩ ተጣርቶ ወሳኔ የሚሰጥበት መሆኑን የሚያስገነዝብ ነው። ነገር ግን አንድ ጉዳይ በዚህ ድንጋጌ አግባብ ወደ ሥር ፍ/ቤት ሲመለስ ከናካቴውም ሙሉ በሙሉ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብበት የሚችል አይደለም ብሎ መደምደም ተገቢ አይሆንም። ምክንያቱም ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ግልጽ ሕግን በመጣስ ጉዳዩ ወደ ሥር ፍ/ቤት ተመልሶ ድጋሚ ተጣርቶ ወሳኔ እንዲሰጥበት በማለት በመለሰው ጉዳይ ላይ ወደ ሥር ፍ/ቤት ተመልሶ ከመከራከር ይልቅ ይግባኝ ወይም የሰበር አቤቱታ ስልጣን ላለው ፍ/ቤት ማቅረቡ ተገቢ ነው ብዬ አምናለሁ። ስለዚህ በዚህ ድንጋጌ መሰረት በተሰጠ ወሳኔ ሁሉ ላይ ይግባኝ ወይም የሰበር አቤቱታ ማቅረብ አይችልም ብሎ መደምደም ተገቢ ሆኖ አይታየኝም።

ሸ. ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በእነዚህ ሁሉ ምክንያቶች አሁን ከተያዘው ጉዳይ ጋር ተመሳሳይ የሆኑትን ጉዳዮች በተመለከተ በሰ.መ.ቁ.90810፣ 76963፣ 125165 እና

በሌሎች በርካታ መዛግብት ላይ የሰጠውን አስገዳጅ የህግ ትርጉም አሁን ባለው ሁኔታ መለወጡ ተገቢ መስሎ አላገኘሁኝም።

ቀ. የአሁን አመልካቾች ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በተመሳሳይ ጉዳይ አስገዳጅ የህግ ትርጉም ሰጥቶበት እያለ የይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ወድቅ በማድረግ ወሳኔ እንደሰጠ በሕግ በተቀመጠ የጊዜ ገደብ ወስጥ የሰበር አቤቱታቸውን ለሰበር ሰሚ ችሎት ማቅረብ እየቻሉ፤ በዚህ ረገድ ግልጽ የሆነ የሰበር ወሳኔ እያለ ቅሬታቸውን በወቅቱ አለማቅረባቸው ወይም የተወሰኑ በቅን ልቡና ነው የሚያስብል ምንም ነገር ስለሌለ ያቀረቡት ቅሬታ ተቀባይነት የለውም።

በ. በዚህ አግባብ አሁን ወደ ተያዘው ጉዳይ ስንመለስ የአሁን አመልካቾች የፌዴራል የከፍተኛ ፍ/ቤት አስቀድሞ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ የሰጠውን ወሳኔ በመቃወም በሕግ በተቀመጠው የጊዜ ገደብ ወስጥ የሰበር አቤቱታ ባላቀረቡበት፤ የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት አሁን ዋናውን ጉዳይ አከራክሮ ወሳኔ ከመስጠት በስተቀር የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያን ድጋሚ አይቶ ወሳኔ ባልሰጠበት፤ የሰበር አቤቱታ ለዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት የሚያቀርቡበት የህግ አግባብ የለም። ስለሆነም የአሁን አመልካቾች የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ በተመለከተ ያቀረቡት ቅሬታ ተቀባይነት የለውም፤ የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡት ወሳኔ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ መነሻ በማድረግ የሚሻርበት አግባብ አይኖርም። ስለዚህ የሥር ፍ/ቤቶች በዚህ ጉዳይ የሰጡት ወሳኔዎች በእነዚህ ሁሉ ምክንያቶች መሰረታዊ የህግ ስህተት ያልተፈጸመባቸው በመሆኑ ሊጸኑ ይገባል ብዬ የአብላጫው ድምጽ ከሰጠው ወሳኔ በመለየት የልዩነት ሀሳቤን አስቀምጣለሁ።

መዝገቡ ተዘግቷል።

ፋ/ዘ

የማይነበብ የአንድ ዳኛ ፊርማ አለበት።

የዳኝነት ሥልጣን